

Sydafrikas slemme dreng og hans hellige afro

Han lever livet på kanten, skyder med skarpt og bærer måske på hemmeligheden om den hellige afro. Kunstnerisk ansvarlig på My World IMAGES, Nina Larissa Bassett, søger bag om myterne, da hun møder teaterinstruktøren Brett Bailey på hans egen festival Infecting the City.

Oddiva i Brett Baileys bidrag til My World IMAGES festivalen - House of the Holy Afro. En cocktail af shamanistiske ritualer, hip-hop og poesi.

Igenem årene har IMAGES-festivalerne udfordret overfladiske betragtninger af verden ved at præsentere det danske publikum for nye talenter og værker fra andre kunstneriske himmelstrøg. Med My World IMAGES fører vi ambitionen videre og skaber møder på mange planer: Ved at støtte nye samarbejdsprojekter mellem danske og internationale kunstnere, ved at gøre værkerne tilgængelige i sammenhænge udover gængse kanaler og ved at udfordre forældede opfattelser af regional exoticisme gennem innovative, funky og stimulerende forestillinger, koncerter, film og udstillinger med kunstnere fra udviklingslande.

Det gør vi blandt andet igennem et samarbejde med det internationale teater Republique, der præsenterer det eksplosive late-night show House of the Holy Afro, der med rå energi, pop-ikoner og imponerende hårsætninger peger skælsmske fingre af fordommene omkring afrikansk teater. Betaget af tanken om en "hellig afro" beslutter jeg at finde ud af mere om liden bag; teaterinstruktør, dramatik og kurator for scenekunsthøjsfestivalen Infecting the City i Sydafrika, Brett Bailey.

I vores travle multitaskende verden danner vi efterhånden ofte det første indtryk af et nyt menneske over nettet. På det virtuelle plan bliver Brett Bailey beskrevet som en dynamisk, kontroversiel og provokerende scenekunstner – sydafrikansk teaters "slemme dreng". Men selv om søgningen er oplysende mangler der noget. Jeg vil gerne have et mere indgående, reelt indtryk.

Tyve timer, tre flyskift, en sovemaske, ørepropper og en overdosis kedelig flymad forvandler en københavnsk snestorm til Cape Towns sydende sol.

På en larmende motorvej, der er under alvorlig ombygning på grund af det allestedsnærværende VM i fodbold, får jeg mit første indtryk af Sydafrika. Turen går forbi endeløse rækker af bølgeblikskure med begrænset adgang til vand og sanitet, Crossroads township er hjem for tusinder af mennesker og præget af fattigdom og vold. Dette hjerteskrærende syn erstattes af det majestætiske Table Mountain omgivet af luksuriøse dovne skyer og skaber kontraster, der understreger, at jeg er på vej ind i et land rig på fortællinger.

Scenen skifter dramatisk, da Cape Towns bymidte giver sig til kende præget af høje skinnende kontorbygninger, store åbne pladser, cafe-latte kæder og gågader. Alt er meget behageligt og imødekomende indrettet. Det er som at betræde kulissen til en helt anden sydafrikansk historie end den, der ligger lige bag mig. Dyre indkøbscentre, et dundrende nattelev og den turistvenlige trafik til for eksempel den berygtede Robben Island, hvor Nelson Mandela sad fængslet, er øjensynligt tilrettelagt for at skubbe kompleksiteter i baggrunden og skabe gnidningsløse oplevelser – for nogle. Det er afslappende at strejfe rundt, men gaderne virker påfaldende uigennemtrængelige, næsten uvirkelige, som om livet faktisk udfolder sig et andet sted. Cape Town er kosmopolitisk, gæstfri og virksom, men konsekvenserne af overvældende uretfærdighed siver ind gennem sprækkerne i denne imponerende scenografi.

Rygterne vil vide

Denne modsætningsfyldte by er hjemsted for Brett Bailey, der fik sig et navn gennem en række exceptionelle teaterforestillinger, som åbenlyst spotter politisk korrekthed og næres af kompleksitet. Cape Towns særprægede mylder giver fornemmelsen af en

kunstner, der kan trække på sine omgivelser og inkorporere det i sin egen distinkte form for urban storytelling. Alle, der, som Bailey, beskæftiger med stedsspecifik kunst, forstår hvordan forskellige rum gemmer på skjulte historier og strukturer, der påvirker vores bevægelsesmønstre, vores identitet og endda vores forestillingssevne. Værker som *Big Dada: the rise and fall of Idi Amin*, *Orfeus* og *Macbeth* viser desuden, at han besidder en fascination af magtstrukturer, forfængelighed og de mørkeste sider af den menneskelige natur. Dog er hans iscenesættelser spækkede med vidunderlige og anarkistiske blandinger af lokale Xhosa-traditioner og balesiske og indiske ritualer, som elegant blander sig med samtidige sceniske udtryk, der stiller meget reelle politiske spørgsmål. Byen har skildret sin version af historien, og nu begynder jagten på den virkelige Brett Bailey.

Min særdeles solbrændte næse og utilslørede kortlæsning afslører mig som en kejtet europæer, mens jeg udforsker Baileys festival. Dette er den tredje *Infecting the City*, og den har til formål at fremme udviklingen af stedsspecifik teaterproduktion i Sydafrika. Festivalens flagskib består af to nye samarbejdsprojekter, der bringer sydafrikanske kunstnere sammen med stedsspecifikke kunstnere fra resten af verden for at udforske områder i Cape Town og genfortælle deres historie gennem nye og innovative teater- og danseforestillinger.

Infecting the City er placeret i Cape Towns centrale bankdistrikt og samtlige forestillinger finder sted inden for gåafstand fra hinanden. Forestillingerne arbejder med at omforme offentlige pladser og bringe teateret ud af eksklusive, institutionelle rammer. Årets festivaltema er "Human Rite" (Menneskeretlighed / ritual), og forestillingerne behandler naturligt nok byens koloniale fortid og peger på marginaliserede grupper som gadebørn, sexarbejdere og HIV/AIDS-smittede, men udforsker også det oprindelige Khoi-folks historie. Brett Baileys nærvær kan mærkes i samtlige programmerede værker, hver forestilling emmer af lyst til at udfordre eksisterende teaterformer og ruske i fundamenterne ved bogstaveligt at iscenesætte politiserede emner i det offentlige rum.

Vild, lidenskabelig og bidende

Stadig uden fysisk at kunne opspore manden ender jeg i en samtale med en livlig britisk dame med røde dreadlocks. Hun viser sig at være Brett Baileys agent. For at stille min sult efter mere viden om den arbejdsomme instruktør, fortæller hun mig om deres første arbejde sammen: "Brett og jeg lærte hinanden rigtigt at kende i 2003. Jeg havde besluttet mig for et lave en musikforestilling med kunstnere i Haiti om voodoo. Jeg ville gerne arbejde sammen med en person, der havde en udpræget visuel æstetik, som ville gå til projektet uden ærefrygt, men som også besad følsomhed over for emnet. En række muligheder dukkede op, men kun Brett kunne fylde opgaven helt ud. Det resulterede i, at vi brugte meget tid sammen i Port-au-Prince. Det var lige omkring det seneste kup. Vi afholdt prøver, mens oprørerne nærmede sig byen. De fleste af os forsvandt, da det blev rigtigt slemt, men vendte tilbage senere, da det igen blev fredeligt. Brett, derimod, fik ikke plads på det sidste fly ud af Haiti og tilbragte kuppet på Olofsson Hotel i bymidten sammen med en samling internationale journalister. Jeg har altid haft indtryk af, at han faktisk gerne ville misse det fly, at han ønskede at være tilstede og opleve tingene tæt på. Jeg var bange på hans vegne og fuld af respekt for hans mod og fandanivoldskhed.

Han træder der, hvor andre ikke tør træde, og det fører ham de mest utrolige steder hen – både i livet og i kunsten. Han er vild,

lidenskabelig, bidende. Vi løb som børn gennem Port au Princes gader, købte voodoo-kitsch på markedet, hang ud med banditter og lavede fotooptagelser på steder med bevåbenede vagter. Alle stræber mod at leve livet til fulde hver eneste dag... Brett er den eneste, jeg kender, som virkelig gør det!"

Byen, kunsten og fortællingerne

En ung sydafrikansk kunstner forsøger at give mig en dybere indsigt ved at fortælle, hvordan det er at arbejde sammen med Brett Bailey. Lidt generet indrømmer han, at han faktisk godt ville arbejde for ham gratis, fordi samarbejdet er så tilfredsstillende. "Da jeg begyndte at arbejde med Brett, blev jeg virkelig imponeret over den frihed, jeg fik som samarbejdspartner. Han forstod og respekterede mit arbejde, og det gav mig mod til at bevæge mig ud i masser af upopulære territorier... En gang ankom jeg lidt før tiden til en af Orfeus-forestillingerne, fordi jeg ville tjekke den lyd, jeg havde lavet. Brett var travlt optaget af at introducere nogle unge skuespillere i at skide ved siden af stien, som publikum ville følge sammen med Orfeus ind i underverdenen. Lugten var en væsentlig del af oplevelsen på dette sted. Jeg respekterer virkelig denne tilgang til en produktion: At skabe hele showets univers og indhulle publikum i en multisensorisk oplevelse."

Byen, kunsten og fortællingerne skaber indtryk af en overmenneskelig kunstner, der frygtløst kaster sig ud i kamponer, opdrager skuespillere til at skide for kunsten, indædt forsvarer kunst i det offentlige rum og som nødvendigvis må have et kæmpe søvndrømmeskud. Er det den virkelige Brett Bailey? Tænksomt går jeg hen for at nå næste forestilling, og dér ser jeg en lille mand bag mørke briller, der tilbagelænet på græsset følger aktiviteterne med et ubestemmeligt smil. Han betragter intens hver detalje, næsten som om han orkestrerer alt omkring sig: Forestillingen, publikum, trafikken, endda de hjemløse, som hviler i parken bag os, inden natten falder på. Det går op for mig, at det her må være Brett Bailey.

Jeg ryster de heftige billeder ud af hovedet og prøver at fokusere på manden med den lille hat og de rastløse fødder. Uden omsvøb spørger jeg, hvad der inspirerer ham og kompagniet *Third World Bunfight*. Han svarer prompte:

"Det afhænger meget af værket. Det kan være de postkoloniale modsætninger i Afrika både politisk, socialt, kunstnerisk, historisk eller mere specifikt postapartheid-kompleksiteterne i Sydafrika. Sammenstød mellem verdensbilleder og ideologier. Det irrationelle; det spirituelle; det forstyrrende; min manglede tiltro til autoriteter. Farve; musik; kitsch; menneskelige følelser; ritualer og ceremonier; vold. Den synlige verden og den hemmelige verden. Mine fantasier..."

Teater afslører det, som findes

"*Third World Bunfight*" er et brandnavn, som jeg bruger til mine værker. Jeg kan ikke rigtigt sige, at det findes en overordnet mission for det. Jeg er en kunstner, som laver forestillinger som reaktion på en fortælling eller en situation, der optager mig – som regel findes baggrunden i de ovennævnte elementer, som jeg også gerne leger med. Jeg behandler et emne på lignende måde som en dybdøbende journalist og bruger mange måneder på research. Derefter former jeg mine opdagelser om til billeder, sange, fortællinger, sekvenser og modsætninger. Jeg er bevågen overfor

samtidens politiske spil i verdenen, som omgiver os. Jeg ser på magtfulde mennesker, virksomheder og fraktioner, der bekæmper hinanden for at opnå magt, og i samme åndedrag knuser folk med deres kampe. De kontrollerer medierne, historien, religionen, forbrugerrisiken, retssagerne og så videre for at fremme deres sag. Jeg betragter verden og prøver at få øje på det, som er under overfladen. Min kunst afspejler det, jeg ser. Er det min "mission"? Måske er det bare min overbevisning?"

Politisk engagement i teateret kan betragtes som instrumentelt eller dogmatisk, men til trods for det, lader det til, at flere og flere kunstnere engagerer sig i samfundsmæssige spørgsmål. Hvorfor tror du, det er vigtigt at være politisk inden for kunst?

"Som sagt er jeg en meget politisk person. Jeg anskuer verden politisk så vel som mytisk, voyeuristisk mm. Der er så meget ulighed i Sydafrika, der er grådighed, kriminalitet og smerte... Jeg mærker det hele. Jeg kan ikke distancere mig selv eller mit arbejde fra de ting. Jeg spørger ind til det, jeg undersøger og udforsker og opdager de hemmeligheder, som er blevet fejlet ind under gulvtæppet, de forstummede, og skønheden og de ting der funker. For mig er det politisk at prøve at forstå og artikulere det jeg finder, og derefter at vise det til folk – uden kompromisser. Som kurator på *Infecting the City* er dagsordenen den samme: Jeg beder kunstnere om at undersøge vores samfund og præsentere deres opdagelser – på offentlige steder i byen, hvor alle har mulighed for at engagere sig. Jeg ikke sikker på, at kunst/teater aktivt kan forandre samfundet, men det kan afsløre det som findes, det som vi ellers overser, i et sprog, der giver os mulighed for at få nye og dybere perspektiver på vores virkelighed."

Når vi taler om dybere perspektiver: House of the Holy Afro kommer til at spille på Republique i København under My World IMAGES. Men hvad er en "hellig afro"?

"En afro er en frisure, som især var populær blandt sorte mennesker i 70'erne – "Stort Hår". Der findes ikke nogen "hellig afro" – det er bare en titel. Musikken er house musik. Vi benytter også gospelmusik, vilde udtryk og stikker til kristendommens overdrevne synkretisme i Afrika. Der er intet dybere i showets titel. Det er bare pop."

Hmmm. Fast besluttet på, at der må findes skjulte lag i forestillingen, fortsætter jeg: Okay, The Holy Afro er pop, og showet er også blevet beskrevet som "afro kitsch". Hvad betyder det?

"Overflod. Ekstravagance. Camp. Langt ude. Overdrevet... Jeg formoder, at "afro kitsch" betyder alt det på afrikansk manér. Værket er meget forskelligt fra de andre ting, jeg laver, det er ikke rigtig politisk, selvom det uden omsvøb giver fingeren til de varrelige, kvalmende "Real African"-underholdningsshow, der turnerer rundt i verden som "Afrika Afrika" og "African Footprint"."

Afrika som underholdning

"Jeg tror, at mange i vesten holder af at se en renset, tryk, 'ren' version af Afrika fremstillet i teatret og som underholdning. Et billede som er i samklang med de postkort folk køber, når de træder ud af deres airconditionhoteller på deres "Great African Holiday". De oplever to versioner af Afrika: Den skinnende, høflige turistver-

sion, og den version der hedder krig/fattigdom/AIDS/sult udpenslet af mediernes. *House of the Holy Afro* er hverken interesseret i den ene eller den anden version. Afrika er en stor sydende smelting, hvor udviklingslandenes levninger – religioner, ideologier, forbrugsvarer, kulturelt spil – smelter sammen med Afrikas koloniale opbrudte fragmenteringer og muterer til fosforescerende nye former, faconer og lyde. Alt det trækker Afro på. Kompromisløst.”

Du reflekterer tydeligvis over relationer mellem "udviklingslande" og "udviklede lande" og har desuden arbejdet mange steder i hele verden. Er det din opfattelse, at europæere har særlige forventninger til kunst fra Afrika?

“Jeg bryder mig ikke om at generalisere om europæere: Lande er forskellige fra hinanden, og inden for landene er der mange forskellige subkulturer og markeder.

Der er en udpræget smag for det simple, eksotiske afrikanske stads – men måske er smagen efter det eksotiske nærmere betegnet et menneskeligt træk. Jeg oplever ofte, at der findes formanende måder at reagere på afrikansk kunst på, for eksempel at dårlige værker udelukkende bliver rost, fordi de er afrikanske. Og fordi der eksisterer et europæisk marked, der dyrker det overfladiske, fod-trappende bras, så findes der afrikanske kunstnere, som laver produktet for at tjene penge og få omtale. Jeg kan ikke forestille mig, at der findes et stort marked for afrikanske værker, der stiller sig voldsomt kritisk over for europæiske værdier, neokolonialisme med mere. Min nye forestilling *Exhibit A* kommer til at afsøge dette område. Der findes værker, jeg laver herhjemme, som jeg aldrig ville præsentere i Europa. Konteksten er for forskellig. Europæerne har ingen chance for at aflæse koderne, og uden for kontekst bliver ting mistolkede. Når jeg laver et værk specifikt til et lokalt publikum, handler det meget om den indre helligdom i den verden, vi deler som sydafrikanere. *Exhibit A* laver jeg specielt til et europæisk publikum for at give dem indsigt i, hvordan vi som sydafrikanere ser på jer. Andre værker – *Orfeus, House of the Holy Afro* – er mere universelle og kan vises begge steder.”

Politisk korrekthed rager mig en fjer

Hvad er det så Third World Bunfight kan fortælle europæerne om samtidens Afrika?

“Jeg oplever ikke, at vi hverken har ansvar for eller til opgave at fortælle europæerne om det samtidige Afrika. Måske er det en af de forventninger, europæere har til de afrikanske værker, vi talte om tidligere, som om teater fra Afrika er et slags National Geographic-studie, der skal give kulturel indsigt i den mystiske, afrikanske verden. Når et europæisk teaterkompagni kommer til Sydafrika, så kommer de ikke for at fortælle os om samtidens Europa. De kommer som individuelle kunstnere, der tumler med den menneskelige tilstand i bestemte omgivelser. Så muligvis kunne europæere lære det af os, hvis de er i stand til det, at afrikanere også er mennesker, der tumler med den menneskelige tilstand under bestemte sociale/historiske/miljømessige omstændigheder...”

Er der mange kunstnere i Sydafrika, der deler dine holdninger?

“Jeg har altid bare gået mine egne veje. Jeg kan producere min egne ting i Sydafrika, selvom det ikke er let at skaffe penge til at finansieringen. Hvad betyder det at gå mine egne veje? Det

betyder, at jeg er ligeglad med at trække fulde huse, for jeg vil ikke gå på kompromis med, hvad jeg siger, eller forsøge at sige det med en kommerciel vinkel. Jeg kritiserer dem, jeg mener er forkert på den – og fordi jeg gør det, bliver mit arbejde kaldt for "antihvidt" og "antisort" på samme tid?! Politisk korrekthed rager mig... Jeg havde engang en lærer, som rådede mig til aldrig at censurere mig selv som kunstner, og til altid at følge mit instinkt. Det prøver jeg at holde fast i. Hvis jeg føler behov for at udtrykke noget som kunstner, så gør jeg det. Jeg tror på mig selv. Jeg tror, at vi kan lære mere om vores verden gennem former for kunstnerisk arbejde, end fra dem der forsøger at indordne sig under akademikerne eller politikerne.”

Sådan slutter vores samtale. Brett Bailey skynder sig videre for at nå den næste forestilling, håndtere en krise eller skabe noget helt nyt. Jeg slipper ham og læner mig tilbage på en bænk, mens jeg betragter nogle dansere, der rituelt renser et krigsmindesmærke, som har undladt at hædre nogle af de sorte eller brune folk, som døde i de koloniale krige. Netop i dette øjeblik lander jeg i Cape Town for alvor, uden følgeskab af harpeklang eller hellige afroer, men med en stille, lettet oplevelse af, at det autentiske er lige foran mig og sikkert altid har været der. At det eksisterer i oprigtige kunstneriske oplevelser, i kunstnere der konstant reflekterer over deres omgivelser, i talentet for at inkorporere nye indtryk og evnen til at droppe forældede ideer uden at klamre sig til national nostalgi. Det findes i evnen til at spørge og til at lytte.

Med samme glæde genkender jeg netop disse kvaliteter hos rigtig mange af de kunstnere, der for tiden arbejder hårdt for at gøre My World IMAGES til meget mere end en festival.

“Sydafrikas skarpeste instruktør”, “Wunderkind”, “Sydafrikansk teaters slemme dreng”. Det er bare nogle af de etiketter, der er blevet hæftet på instruktør-dramatikeren Brett Bailey. Manden bag Third World Bunfight skiftevis anklages for at besudle kulturens hellige køer og hyldes som en banebrydende visionær kunstner, der baner vejen for et nyt sydafrikansk teater - et teater, der kan imødekomme de komplekse sammenstød mellem tro, tradition, forhåbninger og fantasi, der præger landet. Forestillingen *Zombia* fra 1996 var en eksplosion på den sydafrikanske teaterscene med sin flygtige, dramatiske blanding af ritual og skuespil. Siden har Third World Bunfight og Bailey opbygget et ry, der forbinder tilsyneladende lethed og selvtillid med kunstnerisk risikovillighed. Third World Bunfight er globalt ekstrem-teater og adrenalin-pumpende provokation, der ud over hjemlandet har udspillet sig i Indien, Bali, Europa, Uganda, Zimbabwe og Haiti.

Bete Lueki (Orfeus) & Ndumziweni (Eurodika) i Brett Baileys opsætning af klassikeren. Pressefoto

